

Bringetofta kyrka

57.4448, 14.6185

Kyrkan i Bringetofta kan ha uppförts redan under andra halvan av 1100-talet, och anses vara en av de bäst bevarade av de så kallade Njudungkyrkorna. Kyrkor som också kallas barfotakyrkor eftersom de byggdes utan egentlig sockel, och som uppfördes på Småländska höglandet av stenhuggare och byggmästare som tidigare varit med om byggandet av domkyrkan i Lund.

Bringetofta kyrka bestod först av absid, kor och långhus men när den återupbyggdes efter att bränts ner av danskarna under det nordiska sjuårskriget på 1500-talet utökades också med en sakristia åt väster.

Kyrkan byggdes sedan åter till i mitten av 1700-talet. Långhuset norra vägg revs då och i stället uppfördes en tillbyggnad som kom att rymma större delen av församlingen. Eftersom de flesta kyrkobesökare då inte kom att se koret valde man att då vända kyrkorummets riktning och placerade ett nytt altare mot den södra väggen.

I mitten av 1800-talet besöktes kyrkan av folklivsskildraren Nils Månsson Mandelgren som då passade på att rita av kyrkan. Och enligt dennes teckning bestod kyrkobyggnaden då även av ett vapenhus mot söder som inte är bevarat.

Man hade redan 1725 flyttat klockorna till en klockstapel, efter att de tidigare hängt i ett torn som fanns över kyrkans väster del. Klockstapeln renoverades 1999, och återfick då det utseende den hade under senare delen av 1700-talet. De båda kyrkklockorna som nu hänger i stapeln är gjutna 1902 hos Beckman & Co i Stockholm.

I början av 1900-talet inlöstes Bringetoftas gamla klocka för 741 kronor av Statens Historiska Museum, där den tillsammans med en liknande klocka från Nydala är exempel på klockgjutarkonsten som den utövades i slutet av medeltiden av bröderna i Nydala kloster.

På den gamla storklockan finns mäktiga figurteckningar i relief. Vi kan se allegoriska framställningar med djur. Bland annat tre gäss som håller på att hänga sin arvförande i en galge, och en annan gås ringer på en klocka samtidigt som ett svin spelar på en pipa! Motiv är svårtolkade idag men hade en klar innebörd för människorna i slutet av medeltiden.

Kring sekelskiftet 1900 var kyrkan tämligen sliten och det fanns tankar på ombyggnad eller nybyggnad. 1915 lämnade domkyrkoarkitekten i Lund Theodor Wåhlin in flera alternativ till restaurering. Det första förslaget innebar att nykyrkan av trä skulle rivras och att byggnaden skulle återfå sin medeltida form.

Det andra alternativet innebar att kyrkans form bibehölls och att den restaurerades.

Det tredje förslaget var i stort sett det samma som alternativ ett, men nykyrkan skulle behållas närmast den medeltida delen, och det var också det förslag som arkitekt Wåhlin förordade, men kyrkstämman röstade för alternativ två.

Efter många turer fram och tillbaka gick uppdraget till arkitekten vid Byggnadsstyrelsen Anders Roland som upprättade ett förslag till restaureringen, som sedan genomfördes med början 1923 av kyrkobyggmästarna C J och G A Gustafsson från Medalby, Mellby socken.

Vi ser oss omkring i kyrkorummet.

Redan på 1200-talet pryddes kyrkan med kalkmålningar, som senare på 1600-talet övermålades, men som återupptäcktes vid en renovering 1923. Man upptäckte då också runskrift som innehöll namnet "Herr Magnus". Möjligen kan detta syfta på lagmannen Magnus Karlsson Lejonbalk, som man tror bekostade målningarna på 1200-talet. Dessa de tidigaste målningarna skadades dock till en del när man på senmedeltiden slog valv i kyrkan. Rester av de gamla målningarna finns synliga på vinden ovanför valven.

På norra korväggen framställs de tre vise männen på väg till Betlehem för att ge sina gåvor till det nyfödda Jesusbarnet. På södra korväggen ser vi Jesus frambärande i templet, där Maria överränner det lilla barnet till den äldre Simeon. Långhusets norra vägg gestaltar ett antal människor på vandring, med Maria främst, följd av heliga män och kvinnor. I triumfbågen avbildas en hjort som symbol för Kristus, dödens och det ondas besegrare.

I absiden finns målningar från 1600-talet som visar Kristus som världsdomare sittande på regnbågen, flankerad av de 12 apostlarna, samt vid hans fötter Maria och Johannes.

På ena sidan syns en skara på väg mot paradiset och på den andra sidan kastas de ogudaktiga in i den brinnande elden.

Predikstolen i ek som tillverkades 1659 var en gåva från överste Jöran Silberhielm och hans hustru Catharina Oxe på Havsjö. I fälten satt tidigare några mindre vapensköldar över ätterna Silfverheiljm och Oxe. Ätterna som hörde hemma på Havsjö säteri, och vars vapensköldar nu finns uppsatta på väggarna har skänkt en hel del föremål till kyrkan.

Bland annat skänkte de dåvarande ägarna till Havsjö 1810 den vackra takkronan i böhmisk kristall, som tidigare hängt på säteriet.

Altaruppsatsen på södra långhusväggen är skuren 1770 i trä av den skånske träsnidaren Johan Ullberg, och kostade församlingen 500 riksdaler. Johan Ullberg var ursprungligen verksam som gästgivare i Hurva mitt i Skåne, samtidigt som han arbetade som målare, snickare och bildhuggare. Han var självlärd och eftersom han inte tillhörde något skräp blev

han anklagad för bönhaseri. Inför risken att få höga böter och ett hårt straff tog han sitt pick och pack och flyttade till Finja kyrkby nära Hässleholm där man inte var lika nogräknad. Och Johan Ullberg fortsatte sedan att med framgång tillverka altartavlor, predikstolar, dopfuntar, epitafium och andra inventarier till kyrkor. Huvudmotivet på uppsatsen är en skulpterad bild av nattvarden. Överst syns en treenighetssymbol, och vid sidorna om denna svävar ett par änglar.

Ett krucifix av lövträ kommer från verkstad i Östergötland, tillverkad under mitten av 1300-talet. Själva korset är dock av senare datum.

På barriären till den så kallade "knektäläktaren" finns målade pannåer som påminner om de 1600-talsmålningar. De flesta tavlorna visar evangelisterna med sina respektive symboler. De två i mitten visar Aron som håller kalk och syrat bröd i sina händer, och Moses med de båda lagtavlor, som här bara innehåller 9 bud!

Dopfuntan från 1948, är troligen ritad av arkitekt Ragnar Hjort, och är liksom dopfatet en gåva från Bringetofta kyrkliga syförening.

Ljusbäraren är tillverkad 2001 av konstsmiden Lars-Göran Larsson i Bodafors.

I västra delen av kyrkan, under kneckarläktaren sitter en träplanka uppsatt på väggen, och som kanske är från kyrkans första tid i slutet av 1100-talet.

I kyrkan finns ett golvvur med 3 urtavlor tillverkat i mitten av 1800-talet av den händige lantbrukaren Johannes Månsson i Fägerhult, som fick 100 riksdaler för jobbet. Han lovade att under sin livstid se till att klockan höll tiden, men nu var det lite si och så med klockans gång och kanske var det därför Johannes Månsson efter ett tag flyttade från bygden. Istället tvingades man anlita en urmakare utanför Vrigstad som såg till att urverket för framtiden fungerade klanderfritt.

Kyrkans första orgel kom på plats 1775, och var ett verk byggt av orgelbyggare Lars Walberg. Orgeln byggdes om flera gånger, men ersattes 1937 med en ny tillverkad av Olof Hammarberg. Även denna orgel har flera gånger renoverats, senast 2004 av orgelfirman Bergenblad och Jonsson i Nye, och innehåller nu synliga pipor från den ursprungliga Walberg-orgeln.

Källor:

Pdf: "Bringetofta kyrka - kulturhistorisk karakterisering och bedömning". Jönköpings Läns Museum 2007. Anders Franzén.

Pdf: "Bringetofta kyrka - antikvariat rapport". Jönköpings Läns Museum 2013. Anders Franzén.

Bok: "Kyrkor i Jönköpings län. Del 2". Ulf Vibeke 1986. ISBN 91-970744-1-1

Bok: "Småländska kulturbilder 1995 - från kyrkans värld". "De medeltida målningarna i Bringetofta kyrka". Marian Ullén. ISSN 0347-917X

Bok: Bringetofta förr och nu". ISBN 978-91-633-9696-0

Häfte: "Bringetofa kyrka". Georg Fors.

Häfte: "Bringetofta kyrka i Västra Njudungs kontrakt i Växjö stift". 2006.